

Lausunto

12.08.2026

Asia: VN/10644/2024-PLM-71

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kiitämme lausuntomahdollisuudesta ja toteamme seuraavaa:

Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan hallituksen esitys laiksi perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 50/2026 vp.). Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että perustuslain 10 §:n 3 momenttiin lisättäisiin nykyistä 4 momenttia vastaava rajoitusperuste, joka mahdollistaisi kotirauhan suojan rajoittamisen tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta. Eduskunnan perustuslakivaliokunta ei ole vielä tätä lausuntoa kirjoitettaessa antanut hallituksen esityksestä mietintöään.

Toteamme, että nyt lausuttavana olevan lakiluonnoksen eteneminen on täysin riippuvainen siitä, hyväksytäänkö HE 50/2026 vp ja millaisessa muodossa se hyväksytään. Mahdollisilla eduskunnan ja erityisesti sen perustuslakivaliokunnan tekemillä muutoksilla, linjauksilla, tulkinnoilla ja rajauksilla voi lisäksi olla suoraan vaikutusta siihen, että nyt lausuttavana olevaa lakiluonnosta ja/tai sen perusteluja pitää joltain osin muuttaa. Perustuslain suojaama kotirauha, ja erityisesti pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat, ovat perusoikeuksien ydintä ja siksi niiden loukkaaminen vaatii erityisen vahvat perusteet.

Emme pidä tällaisessa tilanteessa lakiesityksen lausunnoille lähettämistä erityisen tehokkaana emmekä tarkoituksenmukaisena. Koska perustuslain muutoksen sisältöä ei ole vielä ratkaistu, eikä käytössä ole edes perustuslakivaliokunnan mietintöä, lausunnonantajien mahdollisuudet arvioida ehdotetun sääntelyn vaikutuksia, tarkoituksenmukaisuutta ja perusoikeudellista hyväksyttävyyttä jäävät monilta osin puutteellisiksi. Tämän vuoksi esityksen jatkovalmistelussa tulisi arvioida muutosten vaikutukset uudelleen sen jälkeen, kun perustuslain mahdollisen muutoksen sisältö on

lopullisesti selvinnyt. Pidämme myös perusteltuna, että lakiesityksestä järjestetään sen jälkeen vielä toinen, täydentävä lausumismahdollisuus.

Toteamme kuitenkin kannattavamme eduskunnan oikeusasiamiehen ja oikeusministeriön sotilastiedustelulain muuttamista koskevasta esitysluonnoksesta lausunnoissaan tekemiä huomioita sekä niiden esittämiä täsmentämis- ja korjaustarpeita kaikilta osin. Keskeisimmät huomiot liittyvät nähdäksemme seuraaviin:

- Esitysluonnoksessa ei tulisi yksiselitteisesti todeta perustuslain 10 §:n muutoksen yleisesti mahdollistavan pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvien tai siellä käytettävien tiedustelutoimivaltuuksien säätämistä. Toimivaltuuksien oikeasuhtaisuus, käytön edellytykset ja oikeusturvamenettelyt on arvioitava erikseen, eikä voimassa olevien rajoitusten mekaaninen poistaminen riitä yksinään perusteluksi. Oikeusministeriön tavoin pidämme tärkeänä, että jatkovalmistelussa arvioidaan kattavammin, miten toimivaltuuksien luonne muuttuu silloin, kun ne ulotetaan kotirauhan suojan ydinalueelle.
- Koska perustuslakivaliokunnan tuleva mietintö määrittää pitkälti tavallisella lailla säädettävien toimivaltuuksien liikkumavaran, säätä-misjärjestysperustelut ja yleisperustelut ovat mielestämme vielä paikoin puutteellisia. Perusteluissa tulisi arvioida nykyistä tarkemmin menetelmäkohtaisesti, miten toimivaltuuksien kotirauhan suojan piiriin ulottaminen muuttaa niiden luonnetta, miksi päätöksentekomenettelyt ja oikeusturvatakeet katsotaan riittäviksi sekä miten sotilastiedustelun erityinen luonne suhteutuu rikostorjunnan salaisiin tiedonhankinta- ja pakkokeinoihin. Tämä koskee erityisesti tilanteita, joissa tuomioistuimen etukäteisvalvonnasta voitaisiin poiketa kiiretilanteissa, mihin suhtaudumme lähtökohtaisesti kriittisesti.
- Oikeusasiamiehen tavoin pidämme merkityksellisenä sitä, että kyse olisi ensimmäisestä kerrasta, kun kotirauhan suojan ydinalueeseen puututtaisiin systemaattisesti tiedustelutoiminnassa. Tätä periaatteellista rajanylitystä tulisi arvioida erikseen suhteessa perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin sen lisäksi, että yksittäisten toimivaltuuksien edellytyksiä arvioidaan.
- Olemme oikeusministeriön kanssa samaa mieltä siitä, että pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun laajentamista voidaan tosiasiallisesti pitää salaisena kotietsintänä ja teknisen kuuntelun laajentamista vastaavasti tosiasiallisena asuntokuunteluna, tai vähintäänkin ne lähenevät toisiaan niin, että esitettyjen toimivaltuuksien suhde pakkokeinolain ja rikostiedustelun sääntelyyn sekä tuomioistuimen etukäteisvalvontaan tulisi perustella nykyistä kattavammin. Jatkovalmistelussa tulisi erityisesti arvioida, tulisiko pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta ja teknisestä kuuntelusta aina päättää tuomioistuin ilman kiiretilannepoikkeusta

- Oikeusministeriön lausunnossa esitetyn mukaisesti jatkovalmistelussa tulisi arvioida myös, tulisiko pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvassa paikkatiedustelussa säätää vastaavasta tallentamisvelvollisuudesta kuin pakkokeinolain salaisen kotietsinnän yhteydessä on esitetty. Jos tästä poiketaan, poikkeaminen tulisi perustella nimenomaisesti oikeusturvan ja jälkikäteisen valvonnan riittävyyden näkökulmasta.
- Peitetoiminnan, valeoston ja peitellyn tiedonhankinnan salliminen pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tilaa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella edellyttää mielestämme vielä tarkempia perusteluja. Oikeusasiamiehen lausunnossa kiinnitetään perustellusti huomiota siihen, että peitellyn tiedonhankinnan salliminen tällaisessa tilassa poikkeaa salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen kohdalla tehdystä ratkaisusta. Oikeusministeriön tavoin pidämme myös tarpeellisena arvioida uudelleen, onko perusteltua, ettei peitetoiminnan, valeoston ja peitellyn tiedonhankinnan osalta päätöksentekoa osoitettaisi tuomioistuimelle, vaikka toimivaltuuden käyttömahdollisuus laajenisi kotirauhan suojan ydinalueelle.
- Sivullisten asemaan ei mielestämme ole kiinnitetty esitysluonnoksessa vielä riittävästi huomiota. Sivullisten suojaamiseksi kotirauhan ja luottamuksellisen viestin suojaan puuttumisen tulee olla mahdollisimman kohdennettua ja rajattua huomioiden myös kasvaneen etätöiden tekemisen vaikutukset; Etätö on tehnyt kodeista myös työnteen paikkoja, joissa säilytetään ja käsitellään työnantajan laitteita, liikesalaisuuksia ja asiakastietoja. Kotirauhan piiriin kohdistuvat tiedustelumenetelmät ja erityisesti laiteasennukset voivat siten tosiasiallisesti ulottua yritysten tietojärjestelmiin, liikesalai-suuksiin ja yritysvarallisuuteen, vaikka yritys itse on täysin sivullinen. Esityksestä tulisi selkeämmin ilmetä, että tuomioistuimen on lupaharkinnassa otettava huomioon myös sivullisille aiheutuvat perusoikeusrajoitukset. Oikeusministeriön lausunnossa esitetyn mukaisesti jatkovalmistelussa tulisi arvioida, tulisiko kotirauhan suoja mainita nimenomaisesti sotilastiedustelulain vähimmän haitan periaatetta koskevassa säännöksessä ja tulisiko sivullisille aiheutuvien perusoikeusrajoitusten huomioon ottamisesta säätää nykyistä yksiselitteisemmin.
- Jatkovalmistelussa tulisi lisäksi selkeyttää teknistä kuuntelua ja paikkatiedustelua koskevien erityisten edellytysten suhdetta sotilastiedustelulain yleisiin edellytyksiin. Soveltamiskynnyksen täsmällinen määrittely on tärkeää sekä toimivaltuuksien ennakoitavuuden että tuomioistuimen lupaharkinnan asianmukaisuuden kannalta.
- Oikeusasiamiehen tavoin pidämme tarpeellisena arvioida kotirauhan suojaan kohdistuvien samanaikaisten lainsäädäntöhankeiden yhteisvaikutuksia. Sotilastiedustelulain muutoksia, poliisilain 5 a luvun muutoksia ja rikostiedustelua koskevaa sääntelyä ei tulisi arvioida vain erillisinä rajoituksina, vaan myös niiden muodostaman kokonaisuuden ja kotirauhan suojan kannalta syntyvän yhteisvaikutuksen näkökulmasta
- Esityksessä tulisi ottaa huomioon Suomen hallituksen ja eduskunnan valiokuntien tuoreet kannat oikeusturvatakuiden tärkeydestä. Toimituksellisen lähdesuojan turvaamiseen on

kiinnitettävä aidosti huomiota ja varmistettava lopullisessa hallituksen esityksessä, että lähdesuojan alaisen viestin tietoja ei käytetä edes vahingossa. Tarkempien perusteluiden osalta viittaamme jäsenliittomme Medialiiton lausuntoon, jota kannatamme.

- Esityksessä ehdotetaan myös laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamista ja poisottamista koskevan toimivaltuuden ulottamista jatkossa myös pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan. Korostamme, että ohjelmiston salainen asentaminen päätelaitteeseen on luonteeltaan eri asia kuin fyysisen laitteen sijoittaminen tilaan. Kyse on tosiasiallisesti laitteeseen tunkeutumisesta, jonka vaikutus ei rajaudu asuntoon tai muuhun vastaavaan tilaan: pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa sijaitseva päätelaite kytkeytyy pilvipalveluihin, viestintäpalveluihin ja usein myös työnantajan tietojärjestelmiin. Tilaan perustuva rajaus, johon esityksen perusoikeusarvio nojaa, kuvaa siten vain osaa toimivaltuuden tosiasiallisesta ulottuvuudesta ja edellyttää aiemman hallituksen esityksen tuntemista nyt esitetyn muutoksen arvioimiseksi. Esityksessä tulisi arvioida nykyistä täsmällisemmin, mihin tietoihin ja järjestelmiin asennettavalla ohjelmistolla voidaan päästä käsiksi ja miten pääsy rajataan luvan mukaiseen tiedustelumenetelmään.

Pidämme oikeana ratkaisuna sitä, että asentamisesta ja poisottamisesta pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa päättää aina tuomioistuin. Tästä periaatteesta ei tule poiketa kiiretilanteissakaan; suhtaudumme lähtökohtaisen kriittisesti poikkeuksiin tuomioistuimen etukäteisvalvonnasta, kun toimenpide kohdistuu kotirauhan ydinalueeseen. Lupavaatimuksessa ja päätöksessä tulee yksilöidä riittävällä tarkkuudella kohteena oleva laite tai tietojärjestelmä, asennettavan ohjelmiston toiminnallisuus pääpiirteissään sekä se, mitä tiedustelumenetelmää asentaminen palvelee.

Sotilastiedustelun erityinen tehtäväala ja sen kytkentä maanpuolustukseen voivat sinänsä korostaa tiedonhankinnan yhteiskunnallista merkitystä. Tämä ei kuitenkaan poista tarvetta arvioida kotirauhan ydinalueelle ulottuvia toimivaltuuksia menetelmäkohtaisesti, välttämättömyyden, oikeasuhtaisuuden, kohdentamisen ja oikeusturvatakeiden näkökulmasta. Pidämme tärkeänä, että esityksen jatkovalmistelussa arvioidaan oikeusturva- ja valvontajärjestelyjen riittävyttä myös siltä osin kuin kyse on toimivaltuuksilla saatujen tietojen käytön rajoituksista ja muiden perusoikeuksien suojaamiseen palautuvista tiedonhankinnan rajoituksista, joihin oikeusministeriö viittaa lausunnossaan esimerkiksi lähdesuojan osalta.

Edellä todetuilla perusteilla pidämme välttämättömänä, että esitysluonnosta täydennetään ja täsmennetään oikeusasiamiehen ja oikeusministeriön lausunnoissa esitetyllä tavalla ennen hallituksen esityksen antamista eduskunnalle. Kuten edellä toteamme, pidämme myös perusteltuna, että esityksestä pyydetään täydentävät lausunnot sen jälkeen, kun perustuslakivaliokunnan kanta perustuslain 10 §:n muutokseen ja muutoksen lopullinen sisältö ovat selvillä.

Kunnioitavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Yrityslainsäädäntö

Juho Mäki-Lohiluoma

johtaja

Rajamäki Markku
Elinkeinoelämän keskusliitto EK